

31 MART YEREL SEÇİMLERİNE DOĞRU

KAMPANYAYI SİYASAL ÇATIŞMALAR GÖLGESİNDEN ÇIKARMAK İÇİN
HUKUK VE DEMOKRASİ İHTİYACI

Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU

**İstanbul Milletvekili
Anayasa Komisyonu Üyesi**

08.02.2019

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İÇİNDEKİLER

I. HUKUKİ ÇERÇEVE

- A. ANAYASA VE AVRUPA ŞARTI
- B. YASAL DÜZENLEMELER
- C. CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ (CBK)
- D. HUKUKİ KARMAŞA: AYKIRILIKLAR VE ÇELİŞKİLER

II. YAKIN MEKÂNDA DEMOKRASİ: KAZANIMLAR VE TEHDİTLER

- A. KAZANIMLAR: ÇEVRESEL VE KENTSEL KAMU DÜZENİ
- B. TEHDİTLER: ÖTEKİLEŞTİRİCİ, AYRIŞTIRICI VE ÇATIŞMACI SÖYLEM (SEÇİMLER YEREL, KAMPANYA ULUSAL)
- C. SEÇİMLERİ GÖLGELEYEN KARAR VE UYGULAMALAR
 - SEÇİM YASAKLARI, CB İÇİN DE GEÇERLİ: YSK KARARI YANLIŞ
 - "KAYYUM SOPASI" YOLUYLA KRİMİNALİZASYON VE PARTİZANLIK
 - TBMM BAŞKANI: BELEDİYE BAŞKANLIK ADAYLIĞI

III. ÖZGÜRLÜKLER MEKÂNI KENTLER VE DEMOKRASİ OKULU YEREL YÖNETİMLER İÇİN

- A. HUKUKİ ÇÖZÜM: BÜTÜNŞEHİR DEĞİL, BÜTÜN TÜRKİYE
- B. TÜRKİYE'DE YERELLEŞMENİN ANLAMI VE ÖNEMİ
- C. HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU
İstanbul Milletvekili
Anayasa Komisyonu Üyesi

GİRİŞ

31 Mart 2019 yerel yönetim seçimleri, son dört yılda Anayasa gereği yapılacak ikinci seçim olmakla birlikte, Anayasaya rağmen kurulan önceki iki sandığın gölgesinde yapılacak.

- Neden anayasal çerçevede yapılan 2. seçim?

Çünkü, **7 Haziran 2015** seçimleri Anayasa madde 75 gereği yapıldı. Ama, **1 Kasım 2015** seçimleri, bir “anayasal operasyon” sonucu gerçekleştirildi. **16 Nisan 2017** halkoylaması sandığı ise, olağanüstü hal (OHAL) ortam ve koşullarında meşru olmayan bir Anayasa değişikliğini oylatmak için kuruldu. **24 Haziran 2018** çifte seçimi, yine OHAL yönetimi altında iki kişinin dayatma kararı ile gerçekleştirildi. **31 Mart 2019** seçimleri ise, Anayasa madde 127 çerçevesinde yapılacağı için, **7 Haziran 2015**’ten bu yana Anayasa gereği ikinci seçim olarak görülebilir.

- Neden önceki iki sandığın gölgesi?

Çünkü, **16 Nisan 2017** Anayasa değişikliği, 150 yıllık bir geçmişi olan anayasal ve siyasal mirası kaldırdığı ve meşruluk bakımından sorgulandığı için, bunu bir an önce uygulamaya geçirme telaşı ile yapılan 24 Haziran çifte seçimleri de, meşruluk sorunsalını beraberinde getirdi. İlk ikisinin mimarları, 31 Mart seçim kampanyasını, - çok farklı olduğu halde- ilk ikisi ile bağlantılı olarak yürütme iradelerini hayli erken ortaya koydu.

Öyle ki, ilk ikisinin meşruluğunu tartıştırmama adına, aslında anayasal gereklilik olarak yapılacak olan yerel seçimlere de gölge düşürücü söylem ve eylemler, giderek yoğunlaşıyor.

Bu ön bilgiler ışığında raporda;

İlk olarak, konunun hukuki çerçevesini hatırlatılacaktır.

Devamında, konuya yerel demokrasi açısından işaret edilecektir.

Son olarak, hukuk, demokrasi ve haklar ekseninde önerilere yer verilecektir.

I. HUKUKİ ÇERÇEVE

Anayasa ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile yasalar ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK), hukuksal çerçeveyi oluşturmaktadır.

A. Anayasa ve Avrupa Şartı

Yerel yönetimler için çerçeve oluşturan başlıca Anayasa maddeleri şunlardır:

Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2– Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, **demokratik**, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

MADDE 11– Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği

MADDE 123– İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Mahallî idareler

MADDE 127– Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

- Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, **yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.**
- Mahallî idarelerin seçimleri, 67'nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır (...) Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.
- Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.
- Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.
- Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri **kanunla** düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı¹

Anayasa madde 90'a göre, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası andlaşmalar, doğrudan iç hukukta uygulanma özelliğine sahiptir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na göre, özerk yerel yönetim kavramı, yerel makamların, yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hak ve olanağı anlamını taşır (md. 3/1).

"Bu hak, doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş üyelerden oluşan ve kendilerine karşı sorumlu yürütme organlarına sahip olabilen meclisler veya kurul toplantıları tarafından kullanılacaktır. Bu hüküm, mevzuatın olanak verdiği durumlarda, vatandaşlardan oluşan meclislere, referandum veya vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren öteki yöntemlere başvurulabilmesini hiçbir şekilde etkilemeyecektir" (md. 3/2).

B. Yasal Düzenlemeler

Başlıca yasal düzenlemeler, (5302, 5216, 5355, 5393, 5449, 5779, 5747, 442 sayılı Yasalar) olmakla birlikte, şu anda belirleyici olan 6360 sayılı Yasadır. Bu nedenle, sadece 6360 sayılı Yasaya değinilecektir.

Büyükşehir belediyesi kurulması ve sınırlarının belirlenmesi (MADDE 1):

(1) Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları **il mülki sınırları** olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.

(2) Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları **il mülki sınırlarıdır**.

(3) Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan **köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır**.

(4) İstanbul ve Kocaeli **il mülki sınırları** içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı bulundukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılmıştır.

(5) Birinci, ikinci ve dördüncü fıkrada sayılan illerdeki **il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır**.

(6) Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illerin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır².

¹Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (R.G.: 3.10.1992-21364).

²ON DÖRT İLDE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE YİRMİ YEDİ İLÇE KURULMASI İLE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN, Kanun Numarası: 6360 Kabul Tarihi: 12/11/2012. Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 6/12/2012 Sayı: 28489. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 53

C. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri (CBK)

10 Temmuz 2018 tarihli CBK-1, kurulmasını öngördüğü 9 kuruldan birini, *Yerel Yönetim Politikaları Kurulu* olarak belirliyor; yerel yönetimleri, İçişleri Bakanlığı yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı içinde düzenliyor.

Yerel Yönetim Politikaları Kurulu

MADDE 31-Yerel Yönetim Politikaları Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kentleşme ve yerel yönetim alanında politika ve strateji önerileri geliştirmek,
- b) Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve siyasal gerçekliklerine uygun olarak yerel yönetim politikalarına ilişkin strateji önerileri sunmak,
- c) Göç ve iskân konularında politika önerileri geliştirmek,
- ç) Çevre, orman, su ve benzeri alanlarda koruyucu ve geliştirici politika önerileri geliştirmek,
- d) Türkiye'nin kültürel mirasından beslenerek kentleşme politika önerileri geliştirmek,
- e) Akıllı şehircilikle ilgili araştırmalar yaparak strateji önerilerinde bulunmak,
- f) Boğaziçi imar uygulama programları gereği kamu yatırımlarının planlanmasına ilişkin çalışmalar yapmak,
- g) Etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için politika ve strateji önerileri geliştirmek.

Aynı kararnamenin 97. maddesinin (o) bendiyle "*Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek*" şeklinde ibaresiyle **mahalli idareler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanmıştır.**

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

MADDE 100– (1) Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek,
- b) Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek,
- c) Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak,
- ç) Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek,
- d) Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek,
- e) Mahalli idare kontrolörlerinin çalışma programlarını düzenlemek ve uygulanmasını sağlamak (Mülga: RG-15/7/2018-30479 - CK-4/799 md.)
- f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü bünyesinde 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 24 üncü maddesi uyarınca kontrolör istihdam edilebilir. (Mülga: RG-15/7/2018-30479 - CK-4/799 md.)

D. Hukuki Karmaşa: Aykırılıklar ve Çelişkiler

Görüldüğü üzere, 6360 sayılı Yasa ve CBK 1, Anayasa'ya farklı açılardan aykırı hükümler içermektedir. Özet olarak, Anayasa madde 127'ye göre;

- Mahalli idareler, karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.
- Seçilmiş organlar üzerinde yaptırım yargı yoluyla uygulanır; idari yaptırım, geçici önlem olarak uygulanır.
- İdari vesayet, idarenin bütünlüğü, kamu görevlerinde birlik, toplum yararı ve yerel gereksinimlerin karşılanması amacıyla yasal çerçeve ile sınırlıdır.

6360 sayılı Kanun, en başta, mahalli idareleri de kapsayan "İdarenin bütünlüğü" ilkesine; Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK-1) ise, Anayasa 11. ve 127. maddelerine aykırı. Kanun, toplam nüfusu 750 binden fazla olan il belediyelerini büyükşehir belediyesine dönüştürürken, belediye hizmetlerinin il geneline yayarak, belde belediyelerini kaldırdı ve köy yönetimlerine mahalle statüsü verdi; böylece, aynı Anayasal düzenlemeye tabi "mahalli idareler" bakımından iki ayrı uygulamaya yol açtı.

CBK-1 (R.G.: 19.7.2018) ise, mahalli idareleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlayarak, hem Anayasa'ya aykırı bir düzenleme yaptı; hem de, yerel yönetimler üzerinde "çifte vesayet" yarattı: Anayasal açıdan, İçişleri Bakanlığı; CBK açısından, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

CBK ile yapılan düzenleme, Anayasa md. 127'nin açık emrine aykırı: "Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulu'nun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri **kanunla düzenlenir**" demektedir.

6360 sayılı Yasa, başta demokrasi (m.2), eşitlik (m.10), eşit oy (m.67) ve idarenin bütünlüğü ve kamu görevlerinde birliğin sağlanması (m.127) gelmek üzere birçok bakımdan Anayasa'ya aykırı idi. Anayasa hükümlerine aykırı değil sadece, yerel yönetimler ile ilgili Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararları ile de çelişkili. Ne var ki, AYM, çok sınırlı bir iptal ile yetindi³.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na göre, özerk yerel yönetim, yerel makamların, yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde; kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme hak ve olanağıdır. Büyükşehir merkezli yapılanma, kamu sorumluluklarının tercihen vatandaşa en yakın mesafeden görülmesi ve görev dağılımında yetkinlik ölçütlerinin gözetilmesi gereği bakımından, Şart (m.4) açısından da sorunlu.

Öte yandan, 6360 sayılı Yasa, "**yerel demokrasinin gerçekleştirilmesinden çok, merkezin yerel yönetimler üzerindeki idari vesayeti**" pekiştirdi.

³ Anayasa Mahkemesi'nin 12/9/2013 tarihli ve E.:2013/19, K.:2013/100 sayılı Kararı.

II. YAKIN MEKÂNDÂ DEMOKRASİ: KAZANIMLAR VE TEHDİTLER

Merkeziyetçi devlet geleneğine karşı, yerel yönetimler konusunda kayda değer kazanımlara sahip olan ülkemizde 31 Mart seçimlerine gölge düşürücü söylem, eylem ve işlemler de, göz ardı edilemeyecek derecede yaygınlaşmış bulunuyor.

A. Kazanımlar: Çevresel ve Kentsel Kamu Düzeni

Çağdaş anayasalar, “sürdürülebilir gelişme” kavramı ekseninde alan düzenlemesi (imar konuları) üzerine doğrudan hükümler de koymaktadır. İnsan haklarının ülkesel boyutu ile “**sürdürülebilir gelişme hakkı**”nın ortaya çıkışı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Ülke, çevrenin belirleyici bileşenidir. Özellikle Avrupa Konseyi tarafından yürütülen çalışmalarda, beşeri faaliyetler bütününe olduğu mekân olarak ülke’nin en iyi şekilde dikkate alınmasında çevre hakkına saygının temelleri öne çıkarılır. *Alan Düzenlemesine ilişkin Avrupa Şartı* (25 Ocak 1984), en başta belirtilebilir. Başlıca amaçları: bölgelerin dengeli bir sosyo-ekonomik gelişimi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, doğal kaynakların sorumlu bir şekilde işletilmesi ve çevrenin korunması, ülke topraklarının rasyonel kullanımı⁴.

Avrupa Konseyi kurucuları arasında yer alan TÜRKİYE; Anayasasında çevre kirliliğini önleme, çevreyi koruma ve geliştirme ödevleri (md.56) ile, aslında çağdaş devletin insan hakları karşısındaki üçlü yükümlülüğünü öngörmüş bulunmaktadır: saygı göstermek, korumak ve geliştirmek.

- “**ÖNLEMEK**”: Madde 56 gereğince, “çevre kirlenmesini önlemek”, devletin (de) ödevidir. Çevreyi bozan veya çevre üzerinde olumsuz etkilere yol açma riski yaratan faaliyetler (planlama, ilgili kararlar ve uygulamaya koyma), çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) raporuna tabidir. ÇED uygulaması ve etkililiği, ister özel sektör ister kamu sektörü olsun, Devletin önleme yükümlülüğünü yerine getirme ölçüsüdür.

- “**KORUMAK**”: Madde 56 gereğince, “çevre sağlığını korumak” devletin ödevidir. Devletin koruma yükümlülüğü, aslında çevre sağlığı ile sınırlı olmayıp, uyumlu ve dengeli bir çevre korumasını kapsamına almaktadır.

- “**GELİŞTİRMEK**”: “Çevreyi geliştirmek” devletin ödevidir. (Any., md.56).

Bunlar, **çevresel kamu düzeni** araçlarıdır.

Kentleri de kapsamına alan bu çevresel yükümlülüklerin yanısıra, doğrudan **kentsel yükümlülükler** de öne çıkmaktadır: Bunların başında, Anayasa madde 23 ve 57 gelir. İkinci kemer, “**kamu yararı**” başlığı altında toplanan maddeler (md.43 vd)’den oluşmakta; üçüncüsü ise, tarihi, kültürel ve doğal mirasın korunmasına denk düşmekte (md.63); dördüncüsü, tabii servetlerin aranması ve işletilmesi (md.168); beşincisi, ormanların korunması ve geliştirilmesi (md.169-170); altıncısı, planlama (md.166)’dır.

⁴ La Charte européenne de l’aménagement du territoire(fr.), European regional/spatial planning Charter(ing.), kabul tarihi: 20 Mayıs 1993. **Avrupa Peyzaj Sözleşmesi** de, insan topluluğunu ve diğer canlıların yaşam çerçevesini iyileştirme, yaşamın niteliğini ilerletme hedefinde hazırlanıp yürürlüğe konmuştur. 20 Ekim 2000’de imzalanan Sözleşme, 1 Mart 2004’te yürürlüğe girmiştir. Sözleşme için bkz. 10.06.2003 tarih ve 4881 sy.kanun.

Bunlar, aslında “**nitelikli bir ülke**” için anayasal düzlemde öngörülen güvencelerdir. **Kentsel kamu düzeni** aracı olarak söz konusu Anayasal normlar şöyle sıralanabilir:

- **Düzenli ve planlı kentleşme:** Yerleşme hürriyeti, “**sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak**” amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Devlet, konut ihtiyacını gidermede, “**şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama**” faaliyetinde bulunur (md.23 ve 57).
- “**Kamu yararı**” **gerekleri:** kıyılardan yararlanma (md.43), toprak mülkiyeti (md.44) ve tarım, hayvancılık (md.45) gibi alanlar, kamu yararındandır.
- **Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması:** Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar; bu amaçla düzenleyici ve teşvik edici tedbirleri alır (md.63).
- “**Doğal kaynaklar**”: Tabii servetler ve kaynaklar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır (md.168).
- **Ormanlar:** Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır (md.169).
- **Planlama:** Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir (md.166).

Çevre hakkı güvenceleri ile devletin siyasal örgütlenmesi arasında doğrudan ilişki vardır. Çevresel (kentsel çevre dâhil) bilgilenme hakkı ve karar alma sürecine katılma hakkı, devletin siyasal örgütlenmesi ile ilgilidir. Bu süreçler, çevresel sorunun ortaya çıktığı en yakın mekânda işletilebilmelidir. Bu bakımdan, “**yakın mekânda demokrasi**”, en doğrudan ve somut katkıyı çevre hakkı öznelere sağlar.

Merkez ile yerel arasında yetkilerin paylaşılmasında, çevre ve doğanın korunması, şehircilik ve imar, orman işletmelerine ilişkin yetkiler, genellikle yerel yönetimlerin yetki alanında kalmaktadır.

Türkiye, merkeziyetçi tek yapılı devlet çerçevesinde yerinden yönetim örgütlenmesine yer vermiş bulunmakla birlikte, çevre ve doğal değerler, imar ve planlama yetkileri konusundaki yetkilerini, -ilkin 2011’de KHK furyası ile sonra 2018’de CBK yoluyla- giderek merkezileştirmiştir. Bu **aşırı merkezileşme**, çoğu zaman, kırsal, kentsel ve kültürel çevre tahribatına neden olmaktadır.

B. Tehditler: Ötekileştirici, Ayırıştırıcı ve Çatışmacı Söylem (Seçimler yerel, Kampanya ulusal)

Yerel seçimler, genel seçimler gibi, “haklar, demokrasi ve hukuk” çerçevesinde düzenlenir, yürütülür ve sonuçlandırılır. Ulusal siyasal söylem, yerel çatışmaları azaltmaya ve yerel demokrasiyi pekiştirmeye hizmet eder. Ne var ki, 31 Mart 2019 yerel seçimleri, altı ay öncesinden ulusal ölçekteki çatışmacı söylemlerle gölgelenmeye başlandı. Gölgeleyici faaliyet, Cumhur ittifakını oluşturan iki parti genel başkanları tarafından, önceki iki sandık(16 Nisan ve 24 Haziran) sonuçları kullanılarak

yürütülmekte. Cumhur ittifakını beka sorunu ile açıklayan başkanlar, Millet ittifakını oluşturan CHP ve İyi Parti ile HDP'yi hedef alarak, onları "illet ittifakı", "zillet ittifakı", yasa dışı oluşumlarla bağlantılı partiler vb. deyimler ile ötekileştirici ve suçlayıcı söylemler dozunu giderek arttırmakta. Özellikle, AK Parti Genel Başkanının söylemleri, "devlet başkanı" sıfatı ile örtüştüğünden, meşruiyet sorununu da beraberinde getirmektedir.

➤ BEKA VE MEŞRULUK SÖYLEMİNİN İKİ YÜZÜ

" Ülkenin geleceğine yönelik hassasiyetlerimizi pazarlık konusu yapmayız. İstanbul, Ankara ve İzmir'in şer ittifakının eline geçmesi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni tartışmaya açabilir. Kayyum yönetimindeki belediyelerin de PKK'nın siyasi uzantılarında kalması uluslararası arenada sıkıntılı bir mesaj ve görüntü oluşturur. " (5.9.18).

"Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Cumhur İttifakı doğrultusunda belediye başkanlıklarının kazanılması bir beka meselesidir" (6.9.18/D.Bahçeli).

Bu sözlerin sahibi, iki yıl önce, müttefikini "Anayasa suçu" ile suçlamıştı.

Hatırlayalım:

- Anayasa değişikliği, **beka** ("devam, sebat, evvelki hal üzere kalma") adına savunuldu.
- 24 Haziran seçimleri, Cumhur ittifakı ("müttefikler") için bir beka sorunu olarak sunuldu.
- "Geçiş dönemi yasası" olarak adlandırılan, ama OHAL'in fiilen 3 yıl daha sürmesine olanak tanıyan 7145 sayılı Yasa da TBMM'de müttefiklerce "beka" adına savunuldu.
- Gelecek yerel seçimler için şimdi, aynı sözcük dillendirilmeye başlandı. Bunun anlamı şu: bekanın 4. dönemi.

Ya meşruluk?

"Ankara, İstanbul ve İzmir'de seçimler kaybedilirse, başkanlık sorgulanır" diyen Bahçeli'ye yanıt: "başkanlık zaten sorgulanıyor".

Başkanlık; sorgulandı, sorgulanıyor ve sorgulanacak.

- OHAL ortam ve koşullarında dayatıldığı için sorgulandı.
- Keyfi ve sürdürülemez bir tek kişi yönetimi kurduğu için sorgulanıyor.
- Osmanlı-Türkiye siyasal ve anayasal mirasına ihanet nedeniyle sorgulanacak.

➤ HUKUK İÇİNDE VE DIŞINDA OLMAK NE DEMEK?

Cumhur ittifakı dışındakileri, "karanlık odaklar" olarak suçlayanlara, önce Anayasa Mahkemesi (AYM) kararı hatırlatılmalı: sonra, Bahçeli'nin "suç beyanı"nı.

1) "ANAYASA İHLALİ"

"Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılma davasında yapılan oylamada, Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasındaki demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı eylemlerin odağı haline gelmesi nedeniyle 6 üyenin "Parti'nin kapatılması"; 4 üyenin "Parti'nin kapatılması yerine devlet yardımından yarı oranında yoksun bırakılması"; 1 üyenin ise "davanın reddi" gerektiği yolundaki oyu sonucunda, Anayasa'nın 149.

maddesinin birinci fıkrasında siyasi partilerin kapatılması için öngörülen nitelikli çoğunluğun sağlanamaması nedeniyle, 2949 sayılı Yasanın 33. maddesinin göndermesiyle 5271 sayılı Yasanın 229. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince, en aleyhe olan oyların kendisine daha yakın olan oylara katılmasıyla, Anayasanın 69. maddesinin yedinci fıkrası ve 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2008 yılında aldığı (son yıllık) DEVLET YARDIMI MİKTARININ YARISINDAN YOKSUN BIRAKILMASINA" 30.07.2008 gününde karar verildi.

2) "ANAYASA SUÇU"

"Türkiye'de fiili bir durum vardır ve bu çözülmelidir. Ülke yönetimi yasa ve Anayasa'ya uygun değildir. Ve de suç işlenmektedir. Sayın Cumhurbaşkanı, fiili başkanlık yapmaktadır. Bu durum Anayasa'ya aykırıdır. Ya dedim, Sayın Cumhurbaşkanı fiili başkanlık zorlamasından vazgeçsin. Ya da dedim, fiili durumun hukuki boyut kazanabilmesinin süratle yöntemleri aransın" (16.10.2016, MHP Genel Bşk. D. Bahçeli).

C. Seçimleri Gölgeleyen Karar ve Uygulamalar

CB'yi seçim yasakları dışında tutan YSK kararı; müttetiklerin, "kayyum sopası" yoluyla muhalefet partilerini kriminalize etmesi ve TBMM Başkanı'nın görevinden çekilmeden İstanbul Belediye Başkan adayı olarak propaganda çalışmalarına başlaması, seçimler üzerinde meşruiyet gölgesi düşüren başlıca söylem, karar ve eylemlerdir.

1) SEÇİM YASAKLARI, CB İÇİN DE GEÇERLİ: YSK KARARI YANLIŞ

Seçim yasaklarının yer aldığı 19/12/2018 tarih ve 1119 sayılı Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Kararında, Cumhurbaşkanı, seçim yasakları kapsamında yer alan kişiler arasında belirtmemiştir. Bu karar, Anayasa'ya açıkça aykırıdır. Çünkü, 6771 sayılı Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı, tek başına Bakanlar Kurulu'nun yerine geçtiği gibi partili olmuştur.

298 sayılı Kanunda ise, "Başbakan ve bakanlara ilişkin yasaklar" (m.65) devam etmektedir.

Hukuk önünde eşitlik, seçmen ve seçilenlerin hukuka bağlılık bakımından eşitliğini gerekli kılar. Hukuk devleti, « yöneten ve yönetilenlerin hukukça eşit yönetilmesi » demektir. Bu tanım ışığında, çifte çelişki, şöyle somutlaştırılabilir:

- Seçmenler ve -belli kategori kamu görevlileri dâhil- seçilenler arasındaki ayrışma.
- CB destekçisi partiler ile diğerleri arasındaki ayrışma.

İlk ayrışmaya göre; yurttaşların düşünce özgürlüğü kapsamında yer alan kanaat, görüş ve açıklamaları suçlandırılıyor. Nasıl? AK Parti Genel Başkanı, CB sıfatıyla düğmeye basıyor ve savcılar harekete geçiyor... Buna karşılık, aynı kişinin yurttaşlara karşı sözleri, hakaret ve tehdit içerikli açıklamaları, herhangi bir biçimde soruşturulmıyor.

Seçmenlerin eleştiri niteliğindeki sözleri, toplantı ve gösterileri karşısında harekete geçen kolluk güçleri ve savcılar, anayasal "görev+yetki+sorumluluk" zincirinde değil, anayasal düzlemde en az beş unvanlı kişinin beklenti ve yönlendirmesi ile harekete geçiyor.

Örneğin TCK madde 125, hakaret suçunu, madde 299 ise CB'ye hakaret suçu uygulamasına göre; CB'nin parti başkanı sıfatıyla muhalefet partilerine hakareti yaptırımsız kaldığı halde, muhaliflerin kendisini parti başkanı kimliği ile eleştirmesi, CB'ye hakaret muamelesi görmektedir.

Ne var ki, 6771 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişikliği, CB unvanını şeklen muhafaza etse de, bu unvanı taşıyan kişi, ağırlıklı olarak yürütme görev ve yetkilerini kullanıyor; söylem ve eylemlerinin çoğu, AK Parti genel başkanı sıfatıyla yaptıkları ile örtüştüğü halde, seçmene karşı, "Cumhurbaşkanına hakaret" maddesi işletiliyor.

Medya kullanımı da, serbest seçim ilkesini ihlal edici; çünkü, parti grubunda yaptığı konuşmayı bile, CB konuşması olarak vermek, serbest yarış ilkelerini ihlal edici nitelikte.

Yüksek Seçim Kurulu'nun 29/12/2018 tarihli Resmi Gazete'nin 3. mükerrer sayısında yer alan 1133 sayılı YSK Kararında, Anayasa madde 67/5 hükmü uyarınca oy kullanabileceği belirtilen taksirli suçtan hüküm giyenler ve tutukluların seçme hakkı engellenmiştir. YSK ilgili kararında belirtilen kişilerin kayıtlı oldukları seçim çevresinde Ceza İnfaz Kurumu veya Tutukevinde olması durumunda oy kullanabileceklerini karar bağlamıştır. Kişilerin kayıtlı oldukları seçim bölgesinde bulunup bulunmamalarına yönelik iradelerinin olmadığı ve bu konudaki iradenin devletin elinde olduğu dikkate alınmadan verdiği karar hakkın özünü açıkça zedelemiştir. Zira hakkın kullanımı esastır. Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerine sandık kurulmaktayken; bu kişilere kayıtlı olmadıkları gerekçesi ile oy kullandırılmamaları Anayasa madde 67/5'in YSK'ya yüklediği yükümlülüğün yerine getirilmediğini ortaya koymaktadır. YSK bu kişilere oy kullanabilmelerinin önünü açan tedbir ve kararları almak yerine, açıkça Anayasa'da düzenlenen seçme hakkına aykırı kararlar, hakkın özüne açıkça dokunan ve ölçülü olmayan kararlardır.

2) "KAYYUM SOPASI" YOLUYLA KRİMİNALİZASYON VE PARTİZANLIK

"Eğer büyükşehir belediyelerini alamaz isek, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin meşruluğu tartışmalı hale gelir" sözlerine (5.9.18/D. Bahçeli) karşılık, *"eğer terörizmle işbirliği yapanlar belediye başkanlığını kazanırsa, kayyum atarım"* sözleri (7.10.18/R.T. Erdoğan), ne anlama gelmektedir?

- "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (CBHS) tartışmalı hale gelir" söylemi, tehdit içermektedir. Kendi deyişleri ile, "CBHS'nin beka sorunu" var. Sistem (!) ihdasında kullandıkları yöntemler, gayri meşru ve ahlak dışı, üstelik Anayasa'ya aykırı olduğu için, bunu yerel seçimler vesilesi ile pekiştirmek istemektedir; ama daha çok, seçimleri almak için CBHS'yi sopa olarak kullanmaktadır.

- Kayyum sopasına gelince; şu anda "kayyum altında olan 101 belediye", Anayasa md. 127 çerçevesi dışında kalmakta iken; Cumhurbaşkanlığından çok AKP Genel Başkanlığı şapkası ile politika yapan CB, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) ve seçmenleri örtülü veya dolaylı biçimde tehdit ediyor.
- "Kayyum atarım" tehdidi, YSK'ye, 'eğer benim adaylarım karşısında seçimleri kazanma ihtimali bulunan kişilerin adaylığını kabul edersen, ben onları görevden alırım' anlamına geliyor.
- 'Benim adayıma oy verin; aksi halde oylarınızla seçilen başkanı görevden alacağım'.

29/03/2017 tarihinde Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 32. bölümünde "Türkiye'deki yerel yönetimlere atanmış kayyumları araştırma raporu"nda da belirttiği üzere:

1985 yılında yerel yönetimler için bugün en önemli referans metni sayılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, bütün Avrupa ülkelerinde uygulanan bağlayıcı bir yasal belgedir. Türkiye 1/4/1993'den itibaren bu şartı onaylayarak yürürlüğe koymuştur. Raporda yer alan tavsiye kararında açıkça, **yerel demokrasinin gelişmesi ve bölge sorunların giderilmesi için seçilmiş belediye başkanlarının uzun tutukluluk hallerini sonlandırarak ve Avrupa Konseyi standartlarının iç hukukta sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.**⁵

Cumhurbaşkanlığı'ndan çok AKP Genel Başkanlığı ile siyaset yaptığı bir diğer göstergesi ise, "Belediyelerin bütçelerinin metro projelerine yetmeyeceği bunun ancak Cumhurbaşkanlığı'nın desteği ile yapılabilir, Saray'a laf atanlar bu desteği alamazlar" şeklindeki AKP Ankara belediye başkan adayının seçim kampanyasını oturttuğu söylem (2.2.19/M.Özhaseki), öne çıkan sıfatın parti başkanlığı olduğunu ortaya koymaktadır. 7161 sayılı Vergi Kanunları ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun R.G.:18.01.2019) md. 47 ve 67 ile getirilen düzenlemeler ise, Özhaseki'nin söylediklerini pekiştirmektedir. Cumhurbaşkanlığı'nın ek bütçe verebilmesi veya proje üstlenmesi gibi olanakları parti başkanlığı sıfatı ile, "müttefik" belediyelerde kullanacağı aşikardır.

Bu ortam ve koşullarda AKP ve MHP liderleri, başta CHP, HDP ve İYİ Parti'yi, seçmenler gözünde sürekli suçlayarak, *"suçluluğu mahkeme kararı ile kesinleşinceye kadar kimse suçlu sayılamaz"* kuralını açıkça ihlal ediyor. Oysa, "her zaman, her yerde ve herkes için" geçerli olan bu kural, savaş halinde de uygulanır (Any., md.15/son).

Öte yandan, **dış tehdit algısı** da genişletildi: *"Eğer ABD, Venezuela'daki gibi yarın Türkiye'de de, 'ben sizi tanımıyorum, Kemal Kılıçdaroğlu'nu kabul ediyorum' derse ne yapacağız? Risk burada... Biz buna rıza göstermeyeceğiz"* (29.1.19/D. Bahçeli) sözleri, nasıl anlaşılmalı?

⁵ 29/03/2017 tarihinde Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 32. Bölümü "Türkiye'deki yerel yönetimlere atanmış kayyumları araştırma raporu"

- Türkiye algısı; dış müdahaleye açık bir devlet.
- Dış darbeye bakış: eğer Türkiye için risk olmasa idi, ABD'nin, bir başka devlette darbe girişimine karşı çıkmazdık.
- Dış tehlike algısı: CHP ve Genel Başkanına örtülü bir biçimde dış darbeciler ile işbirlikçilik iması.
- Tehdit ve şantaj: hiç ilgisi olmadığı halde, dış tehdit söylemini sürekli kılmak için, seçim yaklaştıkça malzeme arayışı.
- İfşa; cumhur ittifakının tesis etmeye çalıştığı yönetimin otoriter özelliği.
- İtiraf; "beka, cumhur ittifakı iktidarının sürekliliğidir".

« **En büyük siyasi tehdit CHP zihniyetidir** » söylemi (29.12.18/R.T.Erdoğan) de, CB'nin seçim kampanyasının içinde yer aldığı somut göstergesi olup, değinilen YSK kararının Anayasa'ya aykırılığının açık bir kanıtıdır.

3) TBMM BAŞKANI: BELEDİYE BAŞKANLIK ADAYLIĞI

Aralık 2018 sonlarında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na AK Parti tarafından aday gösterilen TBMM Başkanı B. Yıldırım, görevinden istifa etmeden seçim kampanyasına başladı. İstanbul'daki etkinlikleri, bütün medya tarafından olduğu gibi TBMM TV tarafından da, tıpkı TBMM Başkanı sıfatıyla yaptığı etkinlikler gibi yayımlandı⁶.

B. Yıldırım, istifa çağrıları karşısında; önce, "istifaya gerek yok" diyen parti genel başkanına yollama yapmakla yetindi. Sonra, 'hukukun olduğu yerde etik konuşulmaz' dedi. Daha sonra, 'seçim siyaset değil' şeklinde bir savunma yaptı. Nihayet, bir aylık seçim kampanyasının ardından, üç hafta sonra istifa edeceğini açıklayarak, üç hafta daha Anayasa'yı ihlal edeceğini net bir şekilde ifade etmiş oldu.

Oysa, Anayasa hükümleri açık:

Anayasa md. 94/son açık ve genel-yerel seçim ayrımı yapmıyor: Partisinin faaliyetlerine katılamayan TBMM Başkanı, nasıl olur da Partisince aday gösterilince, bu yasak uygulanmaz.

Sonra, TBMM Başkanı sıfatı ile Başkan'ın kampanya yürütmesi, yarışan adaylar arasında eşitsizlik yaratacağından, genel-yerel seçim ayrımı yapmayan md. 67'deki « serbest ve eşit oy » ilkesine aykırıdır.

Nihayet, yasalar, anayasaya aykırı olamayacağı için, üstünlüğü ve bağlayıcılığı gereği, Anayasa hükmü doğrudan uygulanır (md.11).

⁶ Unvanlar birleşmesi sonucu kullanılan üst unvan, RTE'nin AK Parti Genel Başkanı sıfatı ile yaptığı etkinliklerin kamuoyuna yansıtılmasında CB unvanını kullanmasını andırıyor.

III. ÖZGÜRLÜKLER MEKÂNI KENTLER VE DEMOKRASİ OKULU YEREL YÖNETİMLER İÇİN

Hak ve özgürlük mekânları olarak kentler, hak ve özgürlüklerin kullanılmasına ve gelişmesine en elverişli insan yerleşimleridir.

Tarihsel ve kültürel miras alanlarının en çok yoğunlaştığı kentler, (flora/fauna/homo sapiens, sapiens birlikteliği ile)ekolojik dengeyi koruyabildiği ölçüde, insanlığın ortak mirasını gelecek kuşaklara taşıma potansiyeline de sahip olur.

Haliyle, planlanmış mekânlar olarak kentler, kamu makamlarının müdahalesine en açık mekânlardır.

Buna karşılık, yakın mekânda demokrasi, sadece kentsel alanlar ile sınırlı olmayıp, kırsal alanları da kapsamına alır.

Yerel yönetimlerin değinilen amaçları gerçekleştirmesi, hukuk, demokrasi ve haklar üçlüsünde önerilerin somutlaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

A. Hukuki Çözüm: Bütünşehir Değil, Bütün Türkiye

Yerel seçimler vesilesi ile tartışma yaparken, demokrasi ve hukuk ekseninden hiç ayrılmamak gerekir. Neden?

Çünkü, belde, belediye ve büyükşehir belediyeleri, il idareleri ve muhtarlık seçimleri, ülke genelindeki demokratik süreçle örtüşür. Ama bu süreç, her ne olursa olsun hukuk kuralları çerçevesinde cereyan eder.

Hukuk açısından, dört önemli düzenleme ve aşama kayda değer:

1) **Anayasa md.127:** Mahalli idareler, karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

- Seçilmiş organlar üzerinde yaptırım yargı yoluyla uygulanır; idari yaptırım, geçici önlem olarak uygulanır.

- İdari vesayet, idarenin bütünlüğü, kamu görevlerinde birlik, toplum yararı ve yerel gereksinimlerin karşılanması amacıyla yasal çerçeve ile sınırlıdır.

2) **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı:** Şart'a göre, özerk yerel yönetim kavramı, yerel makamların, yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde; kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme hak ve olanağı anlamını taşır.

3) **Yasa:** 6360 sayılı Kanun ile toplam nüfusu 750 binden fazla olan il belediyelerini büyükşehir belediyesine dönüştürdü. Bunu yaparken, belediye hizmetlerinin il genelini kapsamasını öngörerek, belde belediyeleri kaldırdı ve köy tüzelkişilikleri kaldırarak mahalleye dönüştürüldü. İlçe belediyelerinin yetkileri büyük ölçüde devredildi.

4) **Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi:** 16 Nisan 2017 halkoylaması ile gerçekleştirilen Anayasa değişikliği, tek kişi ekseninde doğrudan merkezi yönetimi güçlendirmiş olsa da, Anayasa'nın bağlayıcı norm olma değeri devam ediyor. Buna karşın, CBK-1 ile Anayasa'ya aykırı düzenleme yapıldı.

ÖNERİLER: İlk sorun, CBK-1'in Anayasa'ya uyumlu hale getirilmesidir. İkinci sorun, Türkiye'yi ikiye bölen Yasanın düzeltilmesidir. Üçüncü sorun ise, yerel özerklik anlayışı ile yerel yönetimleri ülke bütününe yayacak düzenlemeleri yapmaktır.

- 1) CBK-1 değişikliği ile yerel yönetimler üzerindeki ifte vesayete son verilmeli.
- 2) 6360 sayılı Yasa, yerel yönetimler bakımından Türkiye’yi ikiye böldü; halka yakın mekânda demokrasi uygulamasına son verdi; merkezi iktidarın yerel yönetimler üzerindeki vesayeti pekiştirdi.

Bu düzenlemenin sakıncaları, yanlış olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi adı verilen ama aslında tek kişi yönetimini yürürlüğe koyan 2017 Anayasa değişikliği altında ilk yerel seçimler (31 Mart 2019) sırasında daha açık bir biçimde ortaya ıktı. Bu nedenle, muhalefet partilerinin seçim çalışmalarını, **“hukuk, demokrasi ve meşruluk”** izgisinde yürütmeleri, Türkiye’de demokrasi ve hukuka dönüş için bir umut ışığı olarak görülebilir.

Sonuç olarak; yerel seçimler yolunda Anayasa’ya ve Yerel Yönetimler zerklik şartı’na uyma gereği ötesinde, yerel demokrasi sorununu tartışmaların merkezine yerleştirme gereği açık. Tartışmaya, yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeleri gözden geçirerek, **bütünşehir adı altında Türkiye’yi ikiye bölen yasa yerine, belde yönetimini kırsal kesimler dâhil ülke sathına yaymak (“Bütün Türkiye”) için düzenleme ihtiyaından başlamak gerekir.**

Örneğin; Bilecik ve Eskişehir seçmenleri, Rize ve Trabzon seçmenleri gibi veya daha birçoğunda olduğu gibi Antep ve Kilis seçmenleri, yerel yönetimler bakımından aynı Anayasa’ya, ama farklı yasalara tabi. Yerel yönetimler ise, Anayasa gereği içişleri Bakanlığı ile CBK-1 gereği evre ve şehircilik Bakanlığı ile bağlantılı.

Bu ift boyutlu bölünme, yerel demokrasi anlayışına, kamu hizmetlerinin gereklerine ve eşitlik ilkesine aykırı olduğundan, bunların giderilmesi, 31 Mart seçimlerine giden süreçte, tartışmaların merkezinde yer almalı. Buna, başta CHP gelmek üzere, HDP ve İYİ Parti öncülük etmeli.

- 3) Bütün bunlar, Türkiye’de yerel yönetimlerin yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi yönündeki yasal ve anayasal çalışmalar da, hedef olarak gündeme alınmalıdır.

B. Türkiye’de Yerelleşmenin Anlamı ve nemi

“İnsan hakları-katılım-demokrasi”, birbirinden ayrılmaz l ilişki oluşturur. Türkiye’de “yerel özerkliğin geliştirilmesi”, her şeyden önce, demokratik yapıyı pekiştirir. Siyasal-yönetsel karar düzeneğinin yaygınlaşması, idari yapının büyük ölçüde demokratikleşmesi ve saydamlaşması, böyle bir genişleme ile sağlanabilir. Yetki ve sorumluluklardaki paylaşım, bölge ölçeğinde kurul ve organların hızlı kararlarıyla daha çabuk sonuca ulaşılmasına olanak tanır. Böylece kamu yönetiminin etkililiği artar. Halkta kendine yakın yönetimi sahiplenme bilinci gelişir. oğulculuk, açıklık ve hoşgörü ilkelerinin filizlenmesi, sınırlı demokrasinin olumsuzluklarını trpler. Kısacası, merkezi idarenin ağır işleyen ve hantal yapısına karşı **“her aşamada demokrasi”** kuralı, *“yakından daha iyi yönetilme”* olgusunu uygulamaya koyabilir. Bu şekilde halkın doğrudan oyuyla kurulan yerel demokrasinin kendisi de katılımı yaygınlaştırılabilir; yre sakinlerini yerel işler üzerine bilgilendirme, onlara danışma; halkın, yönetimi etkileme yollarının açılması, merkezi yönetime katılımın güçlük ve sınırlarının yerel

ölçekte aşılmasını sağlayabilir. Bu çerçevede gönüllü örgütlere de işlevler verilerek hem örgütsel yaşam geliştirilebilir, hem de örgütsel katılım özendirilir. Adem-i merkeziyet, kısacası, yurttaş katılımını işlevselleştirir, kökleştirir.

Öte yandan; bölgeler arası iktisadi eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve yerel ekonomik değerleri geliştirmeyi hedefleyen Bölgesel Kalkınma Ajanslarının işlevsel kılınması, yerel yönetimlerin gelişimine katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilir bir iktisadi ortam için hukuk ve demokrasinin güçlendirilmesi gereklidir⁷.

C. Hak ve Özgürlükler

Hak ve özgürlükler açısından, bir kez "yönetilenlerin hakları" (yönetimin saydamlığı, kararların gerekçeli olması, bilgilenme hakkı vb.) ancak bireylere yakın olan yönetim birimlerinde gerçeklik kazanabilir. Teknik anlamda "katılma hakları" da (çevre hakkı, gelişme hakkı, kentsel kamu düzeni çerçevesinde konut hakkı gibi) yerel ölçekte işlevsel kılınabilir. Bu bakımdan gelişme hakkının -etnik dâhil- toplu boyutu, yerel farklılıkların muhafazasına da katkıda bulunabilir. Örgütler de, birey-idare arasında "köprü" işlevi üstleneceğinden, toplu özgürlükler aracılığıyla "toplu yaşam" ve "dayanışma" duygusu ilerletilebilir. Daha genel olarak, haklarının gerçeklik kazanması umudu, birlikte yaşam duygusunu pekiştirebilir. Özetle, demokrasinin katılım yoluyla toplumsallaşması, insan haklarına öznelere sahip çıkmasına ivme kazandıracak mekanizmaları da geliştirebilir. Toplumsallaşan demokrasi ise hamasi milliyetçi söylemlerin yerini yurtseverliğin almasına katkı sağlayacaktır.

HUKUK YOLUYLA DEMOKRASİ İÇİN

TBMM'de 1. parti (AKP) ve 4. parti (MHP) arasındaki ittifakı açıklayan beka (ve darbe tehdidi), otoriter yönetimlerin iktidarlarını baki kılmak amacıyla, anayasa ihlallerini örtmek için kullandıkları sözcüktür. Beka sorunu, 15 Temmuz'u kaldıraç olarak kullanmak suretiyle Anayasa değişikliği yapan ikilinin iktidar olanaklarını bırakmama iradesidir. Bu nedenle, insan hakları ve demokrasi savunucuları, "bekâ söylemi" ile örülen tuzaklara düşmemeli; CHP ve müttefikleri diğer partiler, demokrasinin ancak hukuk yoluyla sürdürülebilir olduğunu, bunun ilk koşulunun Anayasa'ya saygı olduğunu anlatmak için, hukuk ve demokrasi yönteminden olduğu gibi, söyleminden de vazgeçmemelidir.

Bu bakımdan, yerel seçim süreci, **"toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti"** olarak tanımlanan Cumhuriyet'in gerekleri ışığında yürütülmeli; başlangıçta belirtilen **"Yurtta sulh, cihanda sulh"**, yerel ve ulusal barış ilkesi olarak kullanılmalıdır.

Sonuç olarak; yerel seçimler, somut vaatler ve birleştirici ortak gelecek söylemini, "haklar, demokrasi ve hukuk" ekseninde, yurttaşlara doğru ve gerçek bilgileri yayma vesilesi olarak toplumsal barış hedefine yönlendirilmelidir.

⁷Avrupa Birliği, üye devletlerin gelişmelerini, 250 bölgeyi Avrupa hedefinde planlamış bulunuyor.